

CZU: 929.7:314(478)"18"

DINAMICA ȘI STRUCTURA ETNICĂ A NOBILIMII DIN BASARABIA ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Cristina GHERASIM

Universitatea de Stat din Moldova

Pe parcursul secolului al XIX-lea s-a înregistrat o creștere numerică considerabilă a nobilimii în Basarabia. Astfel, de la 836 de nobili existenți în 1817 numărul acestora s-a ridicat la 21864 de nobili înregistrați în cadrul Recensământului populației din 1897. Totodată, pe parcursul secolului al XIX-lea s-a schimbat structura etnică a nobilimii. Ca rezultat al politicii promovate în regiune, structura etnică a devenit mozaică. Dacă la începutul dominației țariste nobilimea era în majoritate autohtonă, provenea din Moldova, ulterior, prin noua politică de acordare și confirmare a titlurilor nobiliare, aceasta devine minoritară, în rândul nobilimii basarabene fiind identificați ruși, polonezi, ucraineni etc.

Cuvinte-cheie: Basarabia, demografie, nobilime, țarism.

THE DYNAMICS AND ETHNIC STRUCTURE OF THE NOBILITY OF BESSARABIA IN THE 19-TH CENTURY

During the XIX-th century there was registered a considerable enlargement of the numbers of nobles in Bessarabia. Thus from 836 of the existing nobles in 1817 the number of those raised to 21864 of nobles registered in the framework of the census of population 1897. At the same time, during the XIX-th century the ethnic structure of nobility has changed. Due to the promoted politics in the region, the ethnic structure has become mosaic. If at the beginning of the Tsarist domination the nobility was at an autochthonous majority Moldovans, then, through the new politics of the nobles titles after and confirmation, this becomes the minority, the Russians, Poles and Ukrainians being identified among the Bessarabian nobility.

Keywords: Bessarabia, demography, nobility, tsarism.

După anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la Imperiul Rus, o direcție prioritară a administrației țariste a fost crearea unei baze sociale devotate. În acest sens, o atenție deosebită a fost acordată nobilimii (termen utilizat după aprobarea Regulamentului administrării Basarabiei, 1818): prin confirmarea titlului nobiliar, încadrarea alogenilor în rândul nobililor basarabeni, acordarea de funcții civile și militare etc. Ca rezultat al acestor acțiuni, pe parcursul secolului al XIX-lea s-a înregistrat o evoluție a dinamicii și structurii etnice a nobilimii.

Primele date cu privire la numărul nobililor din teritoriul dintre Prut și Nistru au fost reflectate în Recensământul populației realizat în 1817, rezultatele cărora sunt sistematizate în Tabelul 1.

Analiza datelor din Tabelul 1 ne permite să constatăm că în anul 1817 în Basarabia erau înregistrate 476046 de persoane, inclusiv 242818 persoane de sex masculin (51%) și 233228 de persoane de sex feminin (49%), care alcătuiau 22984 de familii. Datele Tabelului 1 demonstrează că la 1817 în Basarabia existau 209 familii de nobili, care întruneau 836 de persoane (inclusiv: 436 de sex masculin și 400 de sex feminin). Nobililor le reveneau doar 0,2% din numărul total al populației de 476046 de persoane. Numărul este mic în comparație cu alte categorii sociale atestate în Basarabia în cadrul acestui Recensământ: mazili și rușii – 14125 de persoane (3%), clerul – 16360 de persoane (3,4%), orășenii – 52715 persoane (11%) etc.; majoritatea o alcătuiau însă țărani – 368330 de persoane, ceea ce constituie 78,8%. La analiza datelor indicate în Tabelul 1 cu referire la numărul de nobili existenți pe teritoriul dintre Prut și Nistru la 1817 trebuie să ținem cont de rezultatele politicii țariste promovate față de această categorie socială după 1812. În primul rând, menționăm obligația proprietarilor, conform Tratatului de pace de la București, de a face alegerea: sau să locuiască în Moldova și să-și piardă proprietățile în Basarabia, sau să locuiască în Basarabia și să-și păstreze moșiile pe acest teritoriu [19, p.52]. Ca urmare, mulți boieri au ales să rămână în dreapta Prutului, alții au trimis doar un reprezentant al familiei lor în noua regiune anexată, ceea ce, desigur, a influențat numărul nobililor, înregistrându-se o scădere a acestuia. În al doilea rând, numărul nobililor a fost afectat de politica țaristă de a susține și confirma noblețea unor persoane, care până a obține titlul de nobil au avut statutul de „slugi”, obținând acest titlu prin falsificarea documentelor, și de a încadra alogenii în rândul nobilimii din Basarabia (a se vedea detaliat [15, p.5-34]).

Tabelul 1

**Numărul populației din Basarabia, conform categoriilor sociale, în baza
Recensământului populației din 1817***

Categoriile sociale	Numărul total de familii	Raportul, în %	Numărul populației		Numărul total de persoane	Raportul, în %
			Sex masculin	Sex Feminin		
Nobili / moșieri	209	1,0	436	400	836	0,2
Preoți, diaconi, cântăreți	3531	15,4	8280	8080	16360	3,4
Postelnici	177	0,7	471	414	885	0,2
Mazili și ruptași	2825	12,3	7136	6989	14125	3,0
Țărani	10549	45,9	187882	180448	368330	78,8
Orășeni**	736	3,2	26828	25887	52715	11,0
Armeni	544	2,4	430	310	740	0,2
Evrei	4413	19,2	11355	10700	22055	4,6
Numărul total	22984	100,0	242818	233228	476046	100,0
Raportul, în %	-	-	51,0	49,0	100,0	-

* Boga L.T. *Populația (etnografie și statistică)*, 1922, p.24.

** În afară de armeni și evrei.

Totuși, în anii '20 ai secolului al XIX-lea înregistrăm o descreștere a numărului de nobili: astfel, dacă la 1817 au fost înregistrate 209 familii de nobili, atunci în 1821 au fost confirmate doar 189 de familii, iar la 1824 doar 102 familii¹ au fost incluse în Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia. Faptul că numărul nobililor era în scădere este confirmat și de datele prezentate de administrația țaristă la 1828 (Tab.2). Conform datelor din Tabelul 2, în anul 1828 în Basarabia erau înregistrate 401717 persoane (inclusiv: 212543 de persoane de sex masculin (52,9%) și 189174 de persoane de sex feminin (47,1%)). Populația era repartizată în județele Basarabiei după cum urmează: județul Hotin – 117534 de persoane (29,3%), județul Orhei – 114154 de persoane (28,4%), județul Iași – 102017 persoane (25,4%), județul Bender – 39341 de persoane (9,8%), județul Akkerman – 20537 de persoane (5,1%), județul Ismail – 81343 de persoane (2,0%).

Tabelul 2

Numărul nobililor din Basarabia, în anul 1828*

Județele	Numărul populației				Inclusiv: nobili			Numărul total de nobili	Raportul, în %	Raportul, în %, față de numărul total al populației
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	În %	Proprietari de moșii	Fără de moșii	Personali			
Orhei	61332	52822	114154	28,4	94	95	110	299	42,0	0,3
Ismail	4217	3917	8134	2,0	3	-	6	9	1,3	0,1
Akkerman	10970	9567	20537	5,1	-	5	4	9	1,3	0,04
Bender	21399	17942	39341	9,8	4	7	19	30	4,2	0,1
Iași	52630	49387	102017	25,4	61	35	215	311	43,7	0,3
Hotin	61995	55539	117534	29,3	38	11	5	54	7,6	0,1
Numărul total	212543	189174	401717	100,0	200	153	359	712	100,0	0,2
Raportul, în %	52,9	47,1	100,0	-	28,1	21,5	50,4	100,0	-	-

* ANRM, F.2, inv.1, d.1199, f.63.

¹ Lista acestor 102 familii incluse în Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia *a se vedea detaliat*: [10, p.31-32; 22, p.17-19].

Analiza datelor prezentate în Tabelul 2 ne permite să constatăm că în 1828 pe teritoriul Basarabiei existau 712 nobili, ceea ce constituia 0,2% din numărul total al populației de 401717 persoane existente în regiune. La fel, din datele prezentate în acest tabel reiese că cei mai mulți nobili aveau reședința în județul Iași – 311 nobili (43,7%), urmat de județul Orhei – 299 de persoane de origine nobilă (42%), județul Hotin – 54 de nobili (7,6%), județul Bender – 30 de nobili (4,2%). Cei mai puțini nobili înregistrăm în județele de sud ale Basarabiei – Ismail și Bender, a câte 9 nobili în fiecare județ, ceea ce constituia 1,3%. O altă concluzie este că în anul 1828 din cei 712 nobili 200 erau proprietari de moșii, ceea ce constituie 28,1%, iar 153 de nobili (21,5%) nu dețineau moșii. Majoritatea însă o alcătuiau nobilii personali – 359 de nobili, ceea ce constituie 50,4% din numărul total de 712 nobili.

Analiza comparativă a datelor prezentate în Tabelele 1 și 2 ne permite să constatăm o scădere a numărului de nobili înregistrați în regiunea Basarabia: de la 836 de nobili existenți la 1817, la 712 nobili în 1828. Cauza acestei scăderi a fost, în viziunea noastră, politica imperială promovată față de nobilimea din regiune privind acordarea titlurilor nobiliare. Astfel, ca rezultat al activității Comisiei de confirmare a nobleței, precum și a activității Adunării Deputaților Nobilimii, nu tuturor doritorilor li se recunoștea nobleța, iar reprezentanții boierimii autohtone întâlneau dificultăți și la adunarea actelor doveditoare a nobleței. De fapt, numărul mare de nobili personali denotă că administrația țaristă acorda titluri nobiliare funcționarilor civili și militari² din Basarabia, care de cele mai dese ori erau de origine străină, dar care exprimau credința politicii țariste.

Totodată, trebuie să constatăm că numărul nobililor ereditari și al celor care aveau dreptul de a participa la alegerile nobiliare³ în regiunea Basarabia era mult mai mic. De exemplu, la 6 iulie 1835 Ministerul Afacerilor Interne a cerut ca mareșalul regional al nobilimii să prezinte informații despre numărul de nobili care existau în Basarabia, conform următoarelor categorii: numărul de nobili care, conform prevederilor legale, au dreptul de a participa nemijlocit la alegerile nobiliare în baza proprietății funciare deținute (de la 300 desetine), fără a-i exclude pe cei care nu sunt la momentul dat în regiune; numărul de nobili care au dreptul de a participa la alegeri ca delegați în bază de procură; numărul femeilor de proveniență nobilă (dvorence) care pot acorda dreptul de a participa la alegerile nobiliare altor persoane de încredere; numărul nobililor care nu au dreptul de a participa la alegeri, dar care sunt confirmați în noblețe de Departamentul de Heraldică; numărul nobililor recunoscuți de Adunarea Deputaților Nobilimii, dar care nu sunt confirmați de Departamentul de Heraldică [2, f.9-11] (Tab.3).

Tabelul 3

Numărul nobililor cu dreptul de a participa la alegerile nobiliare din regiunea Basarabia, conform datelor mareșalului regional al nobilimii din 1835

Județele	Nobili care au dreptul de a participa nemijlocit la alegerile nobiliare în baza proprietății funciare deținute	Nobili care au dreptul de a participa la alegeri în baza procurii	Numărul de dvorence care pot acorda dreptul de a participa la alegeri persoanelor de încredere	Numărul nobililor care nu au dreptul de a participa la alegeri, dar care sunt confirmați în noblețe de Departamentul de Heraldică	Numărul dvorencilor recunoscuți de Adunarea Deputaților Nobilimii, dar care nu sunt confirmați de Departamentul de Heraldică	În total	Raportul, în %
Orhei	49	16	6	-	232	303	43,0
Iași	38	20	8	1	119	186	26,4
Hotin	27	14	2	-	98	141	20,0
Bender	1	3	-	-	22	26	3,7
Akkerman	9	6	8	-	17	40	5,8
Leova	2	1	-	-	5	8	1,1
Numărul total	126	60	24	1	493	704	100,0
Raportul, în %	17,9	8,5	3,5	0,1	70,0	100,0	-

* ANRM, F. 88, inv. 1, d. 354, f. 11.

² Titlul de nobil personal îl primeau, până în 1845, toți funcționarii care aveau gradul XIV-IX potrivit „Condiții rangurilor”, adoptate la 1722 de Petru cel Mare, *a se vedea detaliat*: [17, p.408-409].

³ Criteriile de selectare a nobililor care au dreptul de a participa la alegerile nobiliare *a se vedea*: [29, p.229].

Analizând datele din Tabelul 3, constatăm că la 1835 în Basarabia existau 704 nobili. Din aceștia 126 (18%) dețineau proprietăți funciare ce depășeau 300 de desetine și astfel puteau participa la alegerile nobiliare în baza proprietăților funciare deținute. Nobili care dețineau proprietăți funciare mari erau în județul Orhei – 49 de nobili, în județul Iași – 38, în județul Hotin – 27, în județul Akkerman – 9 nobili. Nobilii care puteau participa la alegeri reprezentând interesele unor persoane având acest drept, dar care din anumite motive nu puteau fi prezenți la alegerile nobiliare, erau în număr de 84 (12%), dintre care: 60 (8,5%) de nobili participau în bază de procură, iar 24 (3,5%) reprezentau interesele femeilor de proveniență nobilă.

Totuși, conform informațiilor oferite de către mareșalul regional al nobilimii, marea majoritate o constituiau nobilii care erau confirmați de Adunarea Deputaților Nobilimii, nu și de Departamentul de Heraldică. Numărul acestora constituie 493 de persoane, sau 70% din numărul total de nobili. În viziunea noastră, cauza acestui fapt este că în primii ani de activitate a organelor de cercetare a nobleței, din necesitatea de a crea o instituție a nobilimii conform celei existente în Imperiul Rus, procesul de confirmare era destul de ușor, iar dosarele nobililor incluși în Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia nu erau analizate și de Departamentul de Heraldică.

Conform datelor din Tabelul 3, cei mai mulți nobili aveau reședința în județul Orhei – 303 nobili, ceea ce constituie 43,0%, urmat de județul Iași – 186 de nobili (26,4%), județul Hotin – 141 de nobili (20,0%), județul Akkerman – 40 de nobili (5,8%) și județul Bender – 26 de nobili (3,7%). Făcând o comparație cu datele prezentate de administrația țaristă în 1828, constatăm că numărul nobililor practic rămâne același, însă se schimbă repartizarea în județe. Dacă în județele Orhei (299 de nobili în 1828 și 303 nobili în 1835) și Bender (30 de nobili în 1828 și 26 de nobili în 1835) numărul rămâne aproape neschimbat, atunci pentru celelalte județe numărul a crescut s-au s-a micșorat semnificativ. De exemplu, în județul Iași de la 311 nobili înregistrați în 1828, peste 7 ani au fost identificați doar 186 de nobili. Pentru județele Hotin și Akkerman situația este inversă. În județul Akkerman numărul nobililor a crescut de la 9 la 40, creștere realizată în urma politicii de acordare, în special funcționarilor ruși, a întinselor proprietăți în sudul Basarabiei.

La 31 mai 1836 mareșalul regional al nobilimii Egor Dimitriu primește o nouă dispoziție, prin care era informat că ministrul Finanțelor întocmește o listă a populației de pe teritoriul Rusiei, însă revizia care a fost efectuată nu este exactă, din care cauză roagă să i se prezinte informația cu privire la numărul nobililor ereditari care sunt incluși în Cartea Genealogică a neamurilor nobile și la numărul nobililor personali existenți la momentul actual în Basarabia, precum și informații despre alte categorii sociale, dacă cunoaște [2, 15-15 verso] (informația prezentată de mareșalul regional al nobilimii este reflectată în Tabelul 4).

Tabelul 4

Numărul nobililor ereditari și al nobililor personali din Basarabia la 1836*

Județele	Nobili ereditari	Raportul, în %	Nobili personali	Raportul, în %	Numărul total	Raportul, în %
Orhei	232	48,0	14	54,0	246	48,3
Iași	119	25,0	2	8,0	121	23,7
Hotin	98	20,0	8	30,0	106	20,8
Bender	22	5,0	1	4,0	23	4,5
Akkerman	7	1,0	1	4,0	8	1,5
Leova	6	1,0	-	-	6	1,2
Numărul total	484	100,0	26	100,0	510	100,0
Raportul, în %	95,0	-	5,0	-	100,0	-

* ANRM, F.88, inv.1, d.354, f.17-17 verso.

Analiza datelor incluse în Tabelul 4 ne permite să constatăm că, potrivit informației prezentate de mareșalul regional al nobilimii, în 1836 pe teritoriul Basarabiei numărul nobililor constituia 510 persoane. Astfel, înregistrăm o scădere considerabilă față de datele prezentate de același mareșal regional al nobilimii în anul 1835, când numărul persoanelor de origine nobiliară constituia 704 persoane. Conform acestor date, la acea vreme în regiune existau 484 de nobili ereditari (95%), dintre care 232 de nobili (48,0%) locuiau în județul Orhei, urmat de județul Iași cu 119 nobili (25%), iar cei mai puțini nobili ereditari erau în județele Akkerman și

Leova – 7 (1%) și, respectiv, 6 (1%) nobili ereditari. Conform aceluiași date, la 1836 pe teritoriul Basarabiei locuiau 26 de nobili personali (5%), dintre care mai mult de jumătate erau amplasați în județul Orhei (54%). În viziunea noastră, aceste date sunt incomplete; nefiind prezentat numărul total al nobililor, o diferență considerabilă putem identifica pentru fiecare județ. De exemplu, în județul Orhei numărul persoanelor de origine nobilă a scăzut de la 303 la 246; în județul Iași – de la 186 la 121; în județul Akkerman – de la 40 la 8 nobili etc. Aceste incertitudini au fost cauzate, considerăm, de faptul că numărul nobililor personali prezentat în informație este unul eronat, deoarece la 1828 pe teritoriul Basarabiei erau 359 de nobili personali [1, f. 63] și într-un termen atât de scurt numărul lor nu putea să scadă la 26 de persoane [2, f. 17-17 verso]. În plus, politica administrației țariste de a confirma noblețea diversilor funcționari străini pe teritoriul Basarabiei avea ca urmare apariția mai multor nobili personali și nu reducerea numărului acestora. Explicațiile privind aceste erori pot fi diverse. Probabil, mareșalul regional al nobilimii nu cunoștea numărul adevărat al nobililor personali din Basarabia și a transmis doar datele de care el dispunea la moment. Or, același Egor Dimitriu adresează în 1833 Guvernatorului General al Novorosiei și Basarabiei o cerere, prin care roagă ca acesta să permită alegerea în diverse funcții a persoanelor din rândul nobililor basarabeni cu mențiunea că „nobilii și funcționarii din Basarabia sunt capabili și vrednici de a ocupa aceste funcții” [3, f. 2-2 verso]. Astfel, informația că în Basarabia majoritatea nobililor erau reprezentanți ai nobilimii ereditare venea să ridice autoritatea acestei categorii sociale. Considerent din care susținem că la mijlocul deceniului al patrulea al secolului XIX numărul nobililor din Basarabia era mai mare.

Ideea că la mijlocul anilor '30 ai secolului al XIX-lea numărul nobililor era mult mai mare este confirmată de datele prezentate de nobilul basarabean A.Nakko, care într-o lucrare dedicată vieții politice, economice și sociale a Basarabiei în secolul al XIX-lea face referință și la numărul de nobili existenți în Basarabia. Conform mențiunilor autorului, constatăm că în anul 1834 în Basarabia existau 1324 de nobili, ceea ce constituie 0,3% din numărul total al populației (398954) [24, f. 217-217 verso].

Faptul că numărul nobililor era mai mare decât cel prezentat de mareșalul regional al nobilimii este confirmat și de datele prezentate de judecătorii locale și de organele de poliție, pentru fiecare oraș și județ din regiune, Guvernatorului Civil al Basarabiei, P.Fiodorov, în anul 1836. (Datele sunt prezentate în Tabelul 5).

Conform datelor incluse în Tabelul 5, în anul 1836 pe teritoriul Basarabiei erau înregistrate 596658 de persoane (inclusiv 31732 de sex masculin (53,3%) și 9278926 de sex feminin (46,7%)). Din numărul total al populației, 87157 (14,6%) locuiau în mediul urban, după cum urmează: în orașul Akkerman – 24113 persoane (27,7%), în orașul Chișinău – 23677 (27,2%), în orașul Tucikov – 14418 (16,5%), în orașul Bender – 6933 (8%), în orașul Reni – 4290 (4,9%), în orașul Bălți – 3670 (4,2%), în orașul Orhei – 3082 (3,5%) etc. În mediul rural, în anul 1836, conform datelor din același tabel, locuiau 509501 persoane (85,4%), dintre care: 268444 de sex masculin (52,7%) și 241057 de sex feminin (47,3%). Repartizarea populației pe județe în 1836 reprezenta următorul tablou: județul Hotin – 122148 (24%), județul Iași – 101100 (19,8%), județul Orhei – 74805 (14,7%), județul Chișinău – 70102 (13,8%), județul Soroca – 55255 (10,8%), județul Akkerman – 34702 persoane (6,8%) etc.

Din numărul total al populației din Basarabia în 1836, nobilii erau în număr de 1465 de persoane, ceea ce constituie 0,2%, dintre care 765 de nobili ereditari (52,2%) și 700 de nobili personali (47,7%). Din numărul total al nobililor, 492 (33,6%) locuiau în mediul urban, constituind 0,6% din numărul total al populației înregistrate în orașe și 973 (66,4%) în mediul rural, sau 0,2% din numărul total al populației din sate. Analiza datelor prezentate în acest tabel ne permite să constatăm că în mediul urban cei mai mulți nobili sunt înregistrați în orașul Chișinău – 205 nobili (41,7%), inclusiv 86 de nobili ereditari și 119 nobili personali, urmat de orașul Akkerman cu 122 de nobili (24,8%), inclusiv 87 de nobili ereditari și 35 de nobili personali, orașul Tucikov cu 51 de nobili (24,8%), inclusiv 16 nobili ereditari și 35 de nobili personali, orașul Bender cu 47 de nobili (9,6%), inclusiv 7 nobili ereditari și 40 de nobili personali, orașul Hotin cu 41 de nobili (8,3%), inclusiv 26 de nobili ereditari și 15 nobili personali etc. Din cei 973 de nobili care locuiau în mediul rural, 531 sunt nobili ereditari, iar 442 – nobili personali. În mediul rural cei mai mulți nobili locuiau în județul Iași – 388 de nobili (39,9%), dintre care 298 de nobili ereditari și 90 de nobili personali; în județul Chișinău erau înregistrați 226 de nobili (23,2%), inclusiv 20 de nobili ereditari și 206 nobili personali; în județul Hotin – 108 nobili (11,1%), inclusiv 48 de nobili ereditari și 60 de nobili personali, în județul Soroca – 105 nobili (10,8%), inclusiv 91 de nobili ereditari și 14 nobili personali, în județul Orhei – 79 de nobili (8,1%), inclusiv 45 de nobili ereditari și 34 de nobili personali etc.

Tabelul 5

Numărul nobililor din Basarabia conform Statisticii din 1836*

Orașele și județele	Numărul total al populației				Inclusiv: nobili				În %, față de numărul total al populației
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	Raportul, în %	Ereditari	Personali	Numărul total	Raportul, în %	
<i>Orașele</i>									
Chișinău	14379	9298	23677	27,2	86	119	205	41,7	0,9
Akkerman	13425	10688	24113	27,7	87	35	122	24,8	0,5
Bender	4052	2881	6933	8,0	7	40	47	9,6	0,7
Bălți	1905	1765	3670	4,2	11	-	11	2,2	0,3
Orhei	1583	1499	3082	3,5	-	1	1	0,2	0,1
Soroca	1140	1030	2170	2,5	-	3	3	0,6	0,1
Hotin	-	-	5317**	-	26	15	41	8,3	-
Leova	344	311	655	0,8	-	10	10	2,0	1,5
Reni	2354	1936	4290	4,9	1	-	1	0,6	0,2
Tucikov	7879	6539	14418	16,5	16	35	51	10,4	0,4
Chilia	2227	1922	4149	4,8	-	-	-	-	-
În total	49288	37869	87157	14,6	234	258	492	33,6	0,6
În %	56,6	43,4	100,0	-	47,6	52,4	100,0	-	-
<i>Județele</i>									
Chișinău	38453	31649	70102	13,8	20	206	226	23,2	0,3
Akkerman	19200	15502	34702	6,8	-	10	10	1,0	0,03
Bender	17327	14911	32238	6,3	25	24	49	5,0	0,2
Iași	50633	50467	101100	19,8	298	90	388	39,9	0,4
Orhei	38130	36675	74805	14,7	45	34	79	8,1	0,1
Soroca	28971	26284	55255	10,8	91	14	105	10,8	0,2
Hotin	65423	56725	122148	24,0	48	60	108	11,1	0,1
Leova	10307	8844	19151	3,8	4	4	8	0,8	0,04
În total	268444	241057	509501	85,4	531	442	973	66,4	0,2
În %	52,7	47,3	100,0	-	54,6	45,4	100,0	-	-
Numărul total	317732	278926	596658	-	765	700	1465	-	-
Raportul, în %	53,3	46,7	100,0	100,0	52,2	47,8	100,0	100,0	0,2

* ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2138, f. 2-3 verso, 7-7 verso, 11-11 verso, 16, 19-20, 26 verso -28, 30 verso-31, 37 verso-38 verso, 43 verso, 47 verso-48, 52 verso-53, 59-59 verso, 63 verso, 69-69 verso, 78 verso-70, 83 verso-84, 90-90 verso, 93 verso-94, 98 verso.

** Pentru orașul Hotin este indicat numărul de familii; raportat la coeficientul 5 persoane în fiecare familie, constatăm cca 26585 de persoane.

Astfel, făcând o comparație a informației prezentate de mareșalul regional al nobilimii la 1836 cu cea prezentată de instituțiile judecătorești și de organele de poliție guvernatorului P.Fiodorov, observăm o diferență vădită: de la 510 la 1465 de nobili. În viziunea noastră, informația prezentată de mareșalul regional al nobilimii pare a fi incompletă, mai ales dacă ținem cont de faptul că în anii '30 ai secolului al XIX-lea procesul de confirmare a nobleței, în special pentru funcționarii militari și civili, pentru șleahța poloneză era destul de facil. Iar procesul de revizuire a hotărârilor Adunării Deputaților Nobilimii⁴ și informațiilor incluse în Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia se va realiza începând cu anii '40 ai secolului al XIX-lea.

Informații despre numărul nobililor din Basarabia pentru anii 1842-1861 sunt prezentate în Tabelul 6. Realizând o sinteză a datelor de arhivă și a celor prezentate de către istoricii Ya.Grosul și I.Budak, observăm o creștere considerabilă a numărului de nobili în Basarabia pe parcursul a două decenii (1842-1861). Astfel, de la 3478 de nobili existenți în 1842 s-a ajuns la 9083 de nobili în 1861.

⁴ Despre activitatea Comisiei de revizuire a activității Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia *a se vedea detaliat*: [23, p.161-168; 17, p.199; 28, p.68-69; 4; 5].

O creștere numerică considerabilă constatăm în baza datelor din Tabelul 6 și pentru nobilimea ereditară din Basarabia, numărul căreia a crescut de la 948 în 1842, ceea ce constituie 27,3% din numărul nobililor existenți la moment, la 3796 de nobili în 1861, sau 41,8% din numărul lor total. În viziunea noastră, acest proces este cauzat de faptul că în Basarabia, începând cu anii '40 ai secolului al XIX-lea, a crescut numărul persoanelor a căror noblețe ereditară a fost confirmată prin documentele ce atestau activitatea cu credință a acestora în serviciul militar și civil al administrației țariste, precum și numărul nobililor străini care au trecut în supușenia Imperiului Rus, în comparație cu primele decenii după anexare, când la baza confirmării nobleței ereditare erau puse actele ce făceau dovadă a faptului că aceste persoane aparțineau unor neamuri nobiliare vechi.

O altă concluzie referitoare la numărul nobililor ereditari, pe care o putem trage analizând datele din acest tabel, ar fi efectul aplicării legii din 29 ianuarie 1845 care se referea la confirmarea Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia [31, f. 150-151], în rezultatul căreia s-a înregistrat o reducere a numărului de nobili ereditari din Basarabia. Astfel, dacă în 1845 numărul acestora era de 4323 de persoane, număr care s-a menținut și în 1846 (4239), atunci deja în 1847 numărul lor s-a redus la 2416 persoane. Datele Tabelului 6 denotă că între anii 1841 și 1861 s-a înregistrat o creștere și a numărului de nobili personali în Basarabia – de la 2530 la 5287. Totodată, coraportul dintre nobilimea ereditară și cea personală a înregistrat o evoluție. În anul 1841 pe teritoriul Basarabiei numărul nobililor personali era mult mai mare față de numărul nobililor ereditari – 2530 de nobili personali, ceea ce constituie 72,7% în raport cu numărul nobililor ereditari – 948 (27,3%). Ulterior, diferența dintre numărul nobililor ereditari și numărul nobililor personali s-a micșorat, astfel încât în anul 1856 pe teritoriul Basarabiei erau înregistrați 3015 nobili ereditari (50,3%) și 2984 de nobili personali (49,7%). Pentru anii '60 ai secolului al XIX-lea numărul nobililor personali a crescut cu mult, în comparație cu numărul nobililor ereditari, astfel încât în anul 1861 pe teritoriul Basarabiei erau înregistrați 3796 de nobili ereditari (41,8%) și 5287 de nobili personali (58,2%). Totodată, din datele cuprinse în Tabelul 6 reiese că mult mai puțini nobili aveau dreptul de vot, deși și numărul acestora pe parcursul anilor este în creștere. În anul 1844 din cei 1636 de nobili, dreptul de vot în cadrul alegerilor nobiliare aveau 98 de nobili. Număr care se menține și în 1846. Ulterior, concomitent cu creșterea numărului nobililor ereditari a crescut și numărul celor cu drept de vot, astfel încât, în 1857, din cei 3522 de nobili dețineau acest drept 235.

Tabelul 6

Numărul nobililor ereditari și al celor personali din Basarabia în anii 1842-1861*

Anii**	Categorია nobililor			Raportul, în %		
	Ereditari	Inclusiv: Cu drept de vot***	Personali	Numărul total	Nobili ereditari	Nobili personali
1842	948	-	2530	3478	27,3	72,7
1843	821	-	2146	2967	27,7	72,3
1844	1636	98	3675	5311	30,8	69,2
1845	4323	-	1669	5992	72,1	27,9
1846	4239	98	1838	6077	69,8	30,2
1847	2416	-	2576	4991	48,4	51,6
1848	2522	209	2974	5496	45,9	54,1
1849	2691	-	3050	5741	46,9	53,1
1850	2699	209	4343	7042	38,3	61,7
1851	3015	209	2841	5856	51,5	48,5
1852	3157	209	3718	5875	53,7	46,3
1853	3122	-	2854	5976	52,2	47,8
1854	3376	131	2849	6225	54,2	45,8
1855	2501	131	2780	5281	47,4	52,6
1856	3015	131	2984	5999	50,3	49,7
1857	3522	235	3107	6629	53,1	46,9
1858	3396	235	3952	7348	46,2	53,8
1859	3810	-	4391	8201	46,5	53,5
1861	3796	-	5287	9083	41,8	58,2

* AISR, F. 1263, inv.1 d. 1708, f. 1124-1124 verso; d. 1858. f. 1000-1000 verso; d. 2017, f. 480-481; d. 2185, f. 690; F. 1281, inv. 5, d. 71, f. 94-95; d. 86, f. 95-95 verso; d. 78, f. 98-99; F. 1281, inv. 6, d. 76, f. 102-103; d. 91, f. 110, d. 72, f. 99-100; d. 107, f. 125-126, d. 78, f. 126-127; Гросул Я.С., Будак И.Г. *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1812-1861)*. Кишинев, 1967, с.70-71.

** Datele pentru anul 1860 lipsesc.

*** Documentele de arhivă nu conțin informații despre numărul nobililor ereditari cu drept vot pentru toți anii.

Informații referitoare la numărul nobililor din Basarabia în perioada analizată *supra* pot fi obținute analizând recensămintele fiscale ale populației realizate în Basarabia în anii 1835, 1850 și 1859 (Tab.7). Conform datelor din aceste recensăminte fiscale constatăm aceeași dinamică pozitivă a numărului nobililor din spațiul dintre Prut și Nistru. Astfel, dacă în 1835, conform datelor incluse în acest tabel, numărul de nobili constituie 2624 sau 0,3% din numărul total al populației, apoi în 1850 – 3283 (0,4%), iar în 1859 – 5352 de nobili (0,6%). Același proces îl constatăm și pentru nobilii personali: de la 362 de nobili personali înregistrați în 1835 numărul acestora a crescut la 2532 de nobili identificați în baza recensământului fiscal din 1859. În cazul nobilimii ereditare, în anul 1835 au fost înregistrate 2262 de persoane, în 1850 – 1841, iar în 1859 – 2820.

Tabelul 7

Ponderea nobililor (ereditari și personali), în raport cu numărul total al populației, conform recensămintelor fiscale ale populației din Basarabia*

Recensămintele fiscale ale populației	Numărul total al populației	Inclusiv nobili			Raportul, în %, față de Recensământul VIII	Raportul nobililor (în %) față de numărul total al populației
		Nobili ereditari	Nobili personali	Numărul total		
VIII (1835)	784650	2262	362	2624	100,0	0,3
IX (1850)	910830	1841	1442	3283	125,1	0,4
X (1859)	903817	2820	2532	5352	204,0	0,6

* ASRO, F.3, inv. 1, d.50, f. 24-25; d. 76, f. 4-5, 66-67. Гросул Я.С., Будак И.Г. *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1812-1861)*. Кишинев, 1967, с.74.

Faptul că în anul 1861 pe teritoriul Basarabiei existau aproximativ 9000 de nobili (diverse surse indică un număr diferit de nobili, acesta deviind de la 8659 la 9193 de persoane) este confirmat și de alte statistici ale vremii. Informații cu referire la numărul nobililor existenți în Basarabia pentru anul 1861 sunt prezentate și de A.Zașciuk (Tab.8).

Tabelul 8

Raportul nobililor ereditari și personali față de numărul total al populației din Basarabia la 1861*

Categoriile sociale	Numărul total de nobili			Raportul, în %, față de numărul total al populației
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	
Numărul total al populației	512311	476120	988431	100,0
Inclusiv:				
Nobili ereditari	1996	1799	3795	0,4
Nobili personali	2453	2411	4864	0,6
Numărul total de nobili	4449	4210	8659	0,9
Raportul, în %, al nobililor	51,4	48,6	100,0	-

* Защук А. *Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Бессарабская область*. Санкт-Петербург, 1862, с.188-189.

Datele prezentate în Tabelul 8 denotă că în 1861 în Basarabia existau 8659 de nobili (inclusiv: 4449 de sex masculin și 4210 de sex feminin), ceea ce constituie 0,9% din numărul total al populației. Dintre care 3795 de persoane erau nobili ereditari (inclusiv: 1996 de persoane de sex masculin și 1799 de persoane de sex feminin) și 4864 – nobilii personali (inclusiv: 2453 de persoane de sex masculin și 2411 persoane de sex feminin), coraportul fiind de 43,8% la 56,2%.

Comparând datele prezentate de A.Zașciuk cu cele prezentate în Tabelul 6, constatăm că numărul nobililor ereditari este practic același, diferență nefiind semnificativă, de doar o persoană. În cazul nobililor personali diferența este mult mai mare: conform datelor din Tabelul 8, în 1861 pe teritoriul Basarabiei existau 5287 de nobili personali, iar datele din Tabelul 6 atestă un număr de 4864 de nobili personali.

Date referitoare la numărul nobililor din Basarabia în anul 1861 prezintă și Comitetul Statistic din regiune (Tab.9).

Tabelul 9

Numărul nobililor din Basarabia în 1861*

Județele	Numărul total al populației			Raportul, în %, față de numărul populației	Nobili ereditari și nobili personali			Raportul, în %
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total		Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	
Chișinău	106045	95696	201741	0,4	1759	1693	3452	37,6
Orhei	58702	57672	116374	0,1	576	618	1194	13,0
Iași	59466	55704	115170	0,1	422	376	798	8,6
Soroca	61526	56829	118355	0,1	438	418	856	9,3
Hotin	89712	62493	152205	0,2	803	761	1564	17,0
Bender	61114	49244	110358	0,03	158	123	281	3,1
Akkerman	83156	73317	156473	0,1	563	485	1048	11,4
Numărul total	519721	450955	970676	0,9	4719	4474	9193	100,0
Raportul, în %	53,5	46,5	100,0	-	51,3	48,7	100,0	-

* Записки Бессарабского областного Статистического Комитета. Том первый. Кишинев, 1864. Изданный под редакцией Д.Члена Комитета А.И. Егунова, с.26-27.

Datele prezentate în Tabelul 9 demonstrează că în anul 1861 pe teritoriul Basarabiei erau înregistrate 970676 de persoane, fiind repartizate în județele Basarabiei după cum urmează: în județul Chișinău – 201696 de persoane, în județul Akkerman – 156473 de persoane, în județul Hotin – 152205 persoane, în județul Soroca – 118355 de persoane, în județul Orhei – 116374 de persoane, în județul Iași – 115170 de persoane etc. Din numărul total al populației nobilii erau în număr de 9193 de persoane (nobili ereditari și personali), inclusiv: 4719 persoane de sex masculin (51,3%) și 4474 de persoane de sex feminin (48,7%), ceea ce constituie 0,9% din numărul total al populației.

Observăm că datele prezentate de Comitetul Statistic sunt mai aproape de cele prezentate în Tabelul 7. Importanța Tabelului 9 constă în faptul că, spre deosebire de datele indicate în tabelele 7 și 8, în el se face repartizarea nobililor pe județe. Astfel, cei mai mulți nobili aveau reședința în județul Chișinău – 3452 de nobili (37,6%), urmat de județul Hotin – 1564 de nobili (17,0), județul Orhei – 1194 de nobili (13,0), județul Akkerman – 1048 de nobili (11,4%), județul Soroca – 856 de nobili (9,3%), județul Iași – 798 de nobili (8,6%) și județul Bender – 281 de nobili (3,1%).

Analizând datele prezentate de reprezentanții administrației țariste, constatăm o creștere semnificativă a numărului de nobili în Basarabia, precum și o diferență între datele prezentate de diferiți funcționari. Astfel, conform datelor oferite de istoricul A.Zașciuk, numărul nobililor în Basarabia, la 1861, era de 8569 de persoane, iar potrivit celor prezentate de Comitetul Statistic al regiunii Basarabia aceștia erau în număr de 9193 de persoane.

Totodată, Comitetul Statistic al regiunii Basarabia prezintă informații despre repartizarea nobililor din regiune în mediul rural și în cel urban (Tab.10,11).

Tabelul 10

Numărul nobililor în orașele din Basarabia în 1861*

Orașele	Numărul populației			Raportul, în %, față de numărul populației	Nobili ereditari și personali			Raportul, în %
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total		Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Chișinău	48780	44 579	93359	3,1	1475	1426	2901	61,8
Orhei	2427	2320	4747	1,0	25	25	50	1,1
Bălți	2965	2894	5859	4,4	134	124	258	5,5
Soroca	2959	2780	5739	1,0	23	34	57	1,2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hotin	9377	7938	17315	4,1	372	343	715	15,2
Bender	13581	8534	22115	0,8	105	81	186	4,0
Akkerman	15167	13336	28503	1,8	244	259	503	10,7
Turlaki**	4234	3817	8051	0,1	4	6	10	0,2
Popușoi**	1468	1214	2682	0,1	2	1	3	0,1
Șaba**	1835	1604	3439	0,3	6	5	11	0,2
Numărul total	102793	89016	191809	2,4	2390	2304	4694	100,0
Raportul, în %	53,6	46,4	100,0	-	50,9	49,1	100,0	-

* *Записки Бессарабского областного Статистического Комитета*. Том первый. Кишинев, 1864. Изданный под редакцией Д.Члена Комитета А.И. Егунова, с.26-27.

** Un tip de localități rusești numite suburbii (foburguri), care au început să existe din 1840. Aceste 3 suburbii sunt ale orașului Akkerman.

Datele din Tabelul 10 denotă că, în Basarabia, 191809 persoane locuiau în mediul urban (inclusiv: 102793 de persoane de sex masculin (53,6%) și 89016 persoane de sex feminin (46,4%)). Cel mai populat era orașul Chișinău – 93359 de persoane, urmat cu o diferență considerabilă de orașul Akkerman – 28503 persoane, orașul Bender – 22115 persoane, orașul Hotin – 17315 persoane, orașul Bălți – 5839 de persoane, orașul Soroca – 5739 de persoane etc. Conform datelor din acest tabel, 4694 de nobili (51%), inclusiv: 2390 de sex masculin (50,9%) și 2304 de sex feminin (49,1%), locuiau în mediul urban.

În mediul urban cei mai mulți nobili locuiau în orașul Chișinău (2901 persoane (61,8%)), care era centrul regional al Basarabiei și unde își aveau sediul majoritatea instituțiilor administrative ale Basarabiei. În plus, nu trebuie să negăm faptul că după anexare s-a înregistrat o tendință a nobilimii de a-și procura imobile în capitala regiunii, pentru că așa era atunci „la modă”; vara nobilii locuiau pe moșii, iar iarna la oraș. În celelalte orașe ale Basarabiei numărul nobililor era cu mult mai mic în comparație cu orașul Chișinău, de exemplu: la Hotin – 715 persoane (15,2%), Akkerman – 503 persoane (10,7%), Bălți – 258 de persoane (5,5%), Bender – 186 de persoane (4,0%), Soroca – 57 de persoane (1,2%), Orhei – 50 de persoane (1,1%) etc.

Tabelul 11

Numărul nobililor din județele Basarabiei în 1861*

Județul	Numărul populației			Raportul, în %, față de numărul populației	Nobili ereditari și personali			Raportul, în %
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total		Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	
Chișinău	57265	51117	108382	0,5	284	267	551	12,2
Orhei	56275	55352	111627	1,0	551	593	1144	24,4
Iași	56501	52810	109311	0,5	288	252	540	12,0
Soroca	58567	54049	112616	0,7	415	384	799	17,8
Hotin	80335	54555	134890	0,5	431	418	849	18,9
Bender	47533	40710	88243	0,1	53	42	95	2,1
Akkerman	60452	53346	113798	0,5	307	214	521	11,7
Numărul total	416928	361939	778867	0,6	2329	2170	4499	100,0
Raportul, în %	53,5	46,5	100,0	-	51,8	48,2	100,0	-

* *Записки Бессарабского областного Статистического Комитета*. Том первый. Кишинев, 1864. Изданный под редакцией Д.Члена Комитета А.И. Егунова, с.26-27.

Conform datelor prezentate în Tabelul 11, în 1861, în mediul rural din Basarabia locuiau 778867 de persoane, inclusiv: 416928 de persoane de sex masculin (53,5%) și 361939 de persoane de sex feminin (46,5%). Cel mai mare număr de locuitori era înregistrat în județul Hotin – 134890, urmat de județul Akkerman – 113798, județul Soroca – 112616, județul Orhei – 111627, județul Iași – 109311, județul Chișinău – 108382, județul Bender – 88243 de persoane. Din numărul total al populației din mediul rural, potrivit informației prezentate de Comitetul Statistic, erau înregistrați 4499 de nobili (49%), inclusiv 2329 de nobili de sex masculin (53,5%) și 2170 de nobili de sex feminin (46,5%). Dintre aceștia cei mai mulți dețineau moșii în județul Orhei – 1144 de persoane (24,4 %), după care urmează județele Hotin – 849 de persoane (18,9%), Soroca – 799 de persoane (17,9%), Chișinău – 551 de persoane (12,2%) etc. Astfel, analiza datelor prezentate în Tabelele 10 și 11 ne permite să constatăm că în anii '60 ai secolului al XIX-lea în regiunea Basarabia nobilii locuiau practic într-un număr egal în mediul urban (51%) și în mediul rural (49%).

Comitetul Statistic prezintă și date referitoare la nobilimea ereditară existentă în Basarabia în anul 1861 (Tab.12).

Tabelul 12

Numărul nobililor ereditari în orașele și județele din Basarabia în 1861*

Orașele și județele	Numărul total	Raportul, în %	Inclusiv		Nobili ereditari												
					Cu drept de vot				Fără drept de vot								
			Sex Masculin	Sex feminin	În toate deciziile		Inclusiv la alegeri		Sex masculin	Sex Feminin	Numărul total	Raportul, în %					
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	Raportul, în %									
<i>Orașele</i>																	
Hotin	38	17,0	23	15	16	8	24	30,8	7	3	10	18,2	7	7	14	9,6	
Bălți	42	18,8	25	17	8	6	14	17,9	6	3	9	16,4	17	11	28	19,2	
Soroca	17	7,6	12	5	6	3	9	11,5	4	1	5	9,1	6	2	8	5,5	
Orhei	27	12,1	17	10	7	3	10	12,8	6	4	10	18,2	10	7	17	11,6	
Chișinău	75	33,5	60	15	12	6	18	23,1	11	7	18	32,7	48	9	57	39,0	
Bender	12	5,4	9	3	1	-	1	1,3	1	-	1	1,8	8	3	11	7,5	
Akkerman	13	5,8	10	3	2	-	2	2,6	1	1	2	3,6	8	3	11	7,5	
În total	224	10,0	156	68	52	26	78	21,6	36	19	55	100,0	104	42	146	100,0	
În %	100,0	-	69,6	30,4	66,6	33,3	100,0	-	65,5	34,5	100,0	-	71,2	28,7	100,0	-	
<i>Județele</i>																	
Hotin	393	19,6	278	115	39	15	54	19,1	18	9	27	14,3	239	100	339	19,7	
Iași	553	27,6	413	140	42	14	56	19,8	25	6	31	16,4	371	126	497	28,8	
Soroca	75	3,7	66	9	36	2	38	13,4	26	8	34	18,0	30	7	37	2,1	
Orhei	778	38,8	604	174	69	10	79	27,9	35	10	45	23,8	535	164	699	40,6	
Chișinău	125	6,2	79	46	38	9	47	16,6	33	11	44	23,3	41	37	78	4,5	
Bender	49	2,4	40	9	6	-	6	2,1	5	-	5	2,6	34	9	43	2,5	
Akkerman	33	1,6	25	8	3	-	3	1,1	3	-	3	1,6	22	8	30	1,7	
În total	2006	90,0	1505	501	233	50	283	78,4	145	44	189	100,0	1272	451	1723	100,0	
În %	100,0	100,0	75,0	25,0	82,3	17,7	100,0	-	76,7	23,3	100,0	-	73,8	26,2	100,0	-	
Numărul total	2230	-	1661	569	285	76	361	-	181	63	244	-	1376	493	1869	-	
Raportul, în %	100,0	-	74,5	25,5	78,9	21,1	100,0	-	74,2	25,8	100,0	-	72,0	28,0	100,0	-	

* *Записки Бессарабского областного Статистического Комитета. Том первый. Кишинев, 1864. Изданный под редакцией Д.Члена Комитета А.И. Егунова, с.31.*

Analiza datelor Comitetului Statistic, prezentate în Tabelul 12, ne permite să constatăm că în 1861 în Basarabia existau 2230 de nobili ereditari. (Numărul diferă de datele prezentate de alte surse pentru aceeași perioadă. De exemplu, conform informației prezentate de A.Zașciuk, în 1861 în regiune existau 3795 de nobili ereditari [19, p.188]). Din numărul total de nobili ereditari care erau înregistrați în 1861 în Basarabia,

224 (10%) locuiau în mediul urban, după cum urmează: în orașul Chișinău erau cei mai mulți nobili ereditari – 75 de persoane (33,5%), în orașul Bălți – 42 (18,8%), în orașul Hotin – 38 (17,0%), în orașul Orhei – 27 (12,1%), în orașul Soroca – 17 (7,6%), în orașul Akkerman – 13 (5,8%) etc.

Datele Tabelului 12 denotă, însă, că majoritatea nobililor ereditari de pe teritoriul Basarabiei locuiau în mediul rural, numărul lor constituind 2006 (90%) persoane. Dintre aceștia cei mai mulți nobili sunt înregistrați în județul Orhei – 778 (38,8%), apoi în județul Iași – 553 (27,6%), în județul Hotin – 393 (19,6%), în județul Chișinău – 125 (6,2%), în județul Soroca – 75 (3,7%) etc.

În Basarabia, doar o mică parte din nobili dispunea de dreptul de vot. Conform aceluiași date, din 2230 de nobili doar 361 au aveau dreptul de vot, inclusiv 78 (21,6%) de nobili din mediul urban și 283 (78,4%) de nobili din mediul rural. Din cei 361 de nobili ereditari care aveau dreptul de vot doar 244 (67,6%) dețineau dreptul de vot la alegerile nobiliare, inclusiv 55 (22,5%) din mediul urban și 189 (77,5%) din mediul rural. Majoritatea nobililor ereditari (1869 de persoane (83,8%)) o alcătuiau cei care, deși erau confirmați în categoria nobilimii ereditare, nu aveau dreptul de vot. În cazul nobililor ereditari fără drept de vot, datele tabelului denotă că 146 (7,8%) din ei locuiau în orașele Basarabiei, iar 1723 (92,2%) – în județe. Analiza acestor date ne permite să constatăm că nobilimea ereditară din Basarabia locuia în principal în mediul rural – 2006 (90%) nobili ereditari și doar 224 (10%) de nobili ereditari locuiau în mediul urban. Majoritatea nobililor cu toate drepturile de decizie era concentrați în orașele Hotin și Chișinău (cca 54%) și în județele Orhei, Iași și Hotin (cca 67%).

Faptul că în anii '60 ai secolului al XIX-lea numărul nobililor era de aproximativ 9000 de persoane este confirmat și de lucrările publicate în epocă (1862) (Tab.13).

Analiza datelor din Tabelul 13 demonstrează că la 1862 pe teritoriul Basarabiei, în mediul urban, locuiau 4258 (49%) de nobili, inclusiv 2174 (51,1%) de sex masculin și 2084 (48,9%) de sex feminin. Majoritatea aveau domiciliul în orașul Chișinău – 2880 (67,5%) de nobili, urmat de orașul Hotin – 459 (10,8%), orașul Akkerman – 371 (8,7%) etc. Dintre aceștia, 1170 aparțineau nobilimii ereditare basarabene, inclusiv 630 (53,8%) de sex masculin și 540 (46,2%) de sex feminin. Cei mai mulți nobili ereditari aveau reședința în orașul Chișinău – 738 (63,1%), urmat de orașele Akkerman – 180 (15,4%), Hotin – 86 (7,6%), Bălți – 67 (5,7%).

Numărul nobililor personali constituia, în 1862, conform datelor prezentate în același tabel, 3088 de persoane, inclusiv: 1544 (50%) de sex masculin și 1544 (50%) de sex feminin. Dintre care în orașul Chișinău locuiau 2142 (69,4%) de nobili personali, în orașul Hotin – 373 (12,1%), în orașul Akkerman – 191 (6,2%), în orașul Bălți – 176 (5,7%) etc. Astfel, constatăm că în anii '60 ai secolului al XIX-lea orașul Chișinău rămâne în continuare reședința principală a nobililor ereditari și a celor personali.

Tabelul 13

Numărul nobililor din Basarabia în anul 1862*

Orașele	Numărul total de nobili				Inclusiv:							
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	Raportul, în %	Nobili ereditari			Raportul, în %	Nobili personali			Raportul, în %
					Sex masculin	Sex feminin	Numărul total		Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orașele												
Chișinău	1524	1356	2880	67,5	6	4	10	0,9	1115	1027	2142	69,4
Orhei	24	25	49	1,2	40	27	67	5,7	18	21	39	1,3
Bălți	140	103	243	5,7	18	20	38	3,2	100	76	176	5,7
Soroca	22	26	48	1,2	38	48	86	7,6	4	6	10	0,3
Hotin	173	286	459	10,8	30	15	45	3,7	135	238	373	12,1
Bender	103	76	179	4,2	86	94	180	15,4	73	61	134	4,3
Akkerman	175	196	371	8,7	2	1	3	0,2	89	102	191	6,2
Șaba**	7	9	16	0,4	1	2	3	0,2	5	8	13	0,4
Turlaki**	4	6	10	0,2	-	-	-	-	3	4	7	0,2
Popușoi**	2	1	3	0,1	-	-	-	-	2	1	3	0,1
În total	2174	2084	4258	49,3	630	540	1170	30,7	1544	1544	3088	63,9
În %	51,1	48,9	100,0	100,0	53,8	46,2	27,5	100,0	50	50	72,5	100,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Județele												
Chișinău	342	333	675	15,4	264	223	487	18,4	78	110	188	10,8
Orhei	535	517	1052	24,0	213	218	431	16,4	322	299	621	35,6
Bălți	197	126	323	7,4	168	110	278	10,6	29	16	45	2,6
Soroca	445	431	876	20,0	266	257	523	19,9	179	174	353	20,2
Hotin	521	534	1055	24,1	370	395	765	29,0	151	139	290	16,6
Bender	45	37	82	1,9	22	21	43	1,6	23	16	39	2,2
Akkerman	183	135	318	7,2	63	45	108	4,1	120	90	210	12,0
În total	2268	2113	4381	50,7	1366	1269	2635	69,3	902	844	1746	36,1
În %	51,8	48,2	100,0	100,0	51,8	48,2	60,1	100,0	51,7	48,3	39,9	100,0
Numărul total	4442	4197	8639	100,0	1996	1809	3805	-	2446	2388	4834	-
Raportul, în %	51,4	48,6	100,0	-	52,5	47,5	100,0	-	50,6	59,4	100,0	-

* Памятная Книжка Бессарабской области на 1862 год, изданная по распоряжению Г. Начальника области и Редакции Бессарабских Ведомостей. Кишинев, 1862, с.44-46, 151-152.

** Un tip de localități rusești numite suburbii (foburguri), care au început să existe din 1840. Aceste 3 suburbii sunt ale orașului Akkerman.

Conform datelor prezentate în Tabelul 13, în anul 1862 în județele din Basarabia erau înregistrați 4381 de nobili, inclusiv 2268 de sex masculin și 2114 de sex feminin. În cazul județelor, Chișinău își pierde întâietatea, încât majoritatea nobililor locuiau în județul Hotin – 1055 de nobili (24,1%), urmat cu o mică diferență de județul Orhei – 1052 de nobili (24,0%), apoi de județul Soroca – 878 de nobili (20%), județul Chișinău – 675 de nobili (15,4%) etc. Din cei 4381 de nobili locuitori ai mediului rural, 2635 aparțineau nobilimii ereditare din Basarabia, dintre care în județul Hotin – 765 de nobili ereditari (29,0%), în județul Soroca – 523 de nobili ereditari (19,9%), în județul Chișinău – 487 de nobili ereditari (18,4%), în județul Orhei – 431 de nobili ereditari (16,4%) etc. În mediul rural nobilii personali erau în număr de 1746 de persoane, inclusiv: 621 (35,6%) – în județul Orhei, 353 (20,2%) – în județul Soroca, 290 (16,6%) – în județul Hotin, 210 (12,0) – în județul Akkerman etc.

Analiza datelor prezentate în Tabelul 13 denotă că, în 1862, pe teritoriul Basarabiei erau înregistrați 8639 de nobili, dintre care 4258 (49%) locuiau în mediul urban și 4361 (51%) – în mediul rural. Totodată, nobilimea ereditară din Basarabia constituia un număr de 3805 persoane, sau 44%; două treimi din aceștia (2635 de nobili) locuiau în mediul rural, iar restul – o treime (1170 de nobili), în mediul urban. Conform acestor date, în Basarabia nobilii personali erau în număr de 4834 de persoane, majoritatea din ei locuiau în orașe – 3088 de persoane (64%), iar restul (1746 de persoane (36%)), care dețineau titluri nobiliare, locuiau în mediul rural. Analiza acestor date ne permite să constatăm că, în Basarabia, în calitate de nobili personali erau recunoscuți, în primul rând, funcționarii administrației civile și ai celei militare din regiune, deoarece aceștia în mare parte locuiau în orașe, unde își aveau sediul instituțiile administrative ruse.

Făcând o comparație a acestor date cu cele ale Recensământului populației din 1817, putem constata o majorare treptată a numărului de nobili: de la 846 atestați de recensământul din 1817 la 8659/9193 în 1861, ceea ce constituie cca 0,9% din numărul total al populației. Însă, această creștere nu a fost determinată de creșterea demografică a acestei categorii, ci mai mult de procesul de imigrare în Basarabia a nobililor alogeni. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, numărul nobililor a crescut simțitor din contul funcționarilor, proprietarilor, precum și al nobililor care au venit în teritoriu din alte gubernii ale Imperiului Rus [20, p.144].

Procesul analizat *supra* se derulează intens și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (Tab.14). Analiza datelor incluse în acest tabel ne permite să constatăm o creștere a numărului nobililor în gubernia Basarabia. În mediul urban numărul nobililor a crescut de la 4871 (inclusiv: 1339 de nobili ereditari (27,5%) și 3532 de nobili personali (72,5%)) existenți în 1870 la 5603 (inclusiv: 1543 de nobili ereditari (27,5%) și 4069 de nobili personali (53,3%)) în anul 1880. Aceași creștere o constatăm și în mediul rural: de la 4839 de nobili (inclusiv: 2981 de nobili ereditari (61,6%) și 1878 de nobili personali (38,4%)) la 5856 de nobili în anul

1890 (inclusiv: 1939 de nobili ereditari (66,9%) și 1939 de nobili personali (33,1%)). Astfel, în regiunea Basarabia în anul 1870 erau înregistrați 9710 nobili (inclusiv: 4320 de nobili ereditari (44,5%) și 5390 de nobili personali (55,5%)), iar la 1890 – 10792 de nobili (inclusiv: 5561 de nobili ereditari (51,5%) și 5231 de nobili personali (48,5%)). Totodată, analizând datele incluse în Tabelul 14 observăm că în anul 1870 prevala numărul nobililor care locuiau în mediul urban – 4871 de persoane (50,2%) față de 4839 (49,8%) – în mediul rural. Acest coraport se accentuează și mai mult în anul 1880: 5603 (53,3%) nobili locuiau în mediul urban, iar 4901 (46,7%) erau înregistrați în mediul rural. Conform datelor statistice din 1890, situația s-a schimbat: în județele Basarabiei locuiau 5856 de nobili (54,3%), pe când în mediul urban – 4936 de nobili (45,7%). Analizând datele din acest tabel, identificăm și un alt proces, anume: dacă în anul 1870 coraportul dintre nobilii ereditari (44,5%) și nobilii personali (55,5%) era în favoarea ultimilor, atunci în anul 1890 numărul nobililor ereditari (51,5%) este mai mare față de cel al nobililor personali (48,5%).

Tabelul 14

Numărul nobililor ereditari și al celor personali din Basarabia în anii 1870, 1880 și 1890*

Județele	Nobili											
	1870				1880				1890			
	ereditari	personali	Numărul total	Raportul, în %	ereditari	personali	Numărul total	Raportul, în %	ereditari	personali	Numărul total	Raportul, în %
În orase	1339	3532	4871	50,2	1543	4060	5603	53,3	1644	3292	4936	45,7
În %	27,5	72,5	100,0	-	27,5	72,5	100,0	-	33,3	66,7	100,0	-
În județe												
Chișinău	338	263	601	12,4	550	167	717	14,6	527	151	678	11,6
Orhei	882	445	1327	27,4	814	576	1390	28,4	1071	256	1327	22,7
Bălți	365	216	581	12,0	451	148	599	12,2	550	153	703	12,0
Soroca	487	460	947	19,6	497	266	763	15,6	516	263	779	13,3
Hotin	746	175	921	19,0	571	307	878	17,9	833	852	1685	28,8
Bender	36	65	101	2,1	120	47	167	3,4	154	47	201	3,4
Akkerman	127	234	361	7,5	67	200	267	5,4	128	163	291	5,0
Ismail	-	-	-	-	62	58	120	2,4	138	54	192	3,3
În total	2981	1858	4839	49,8	3132	1769	4901	46,7	3917	1939	5856	54,3
În %	61,6	38,4	100,0	-	63,9	36,1	100,0	-	66,9	33,1	100,0	-
Numărul total	4320	5390	9710	100,0	4675	5829	10504	100,0	5561	5231	10792	100,0
Raportul, în %	44,5	55,5	100,0	-	44,5	55,5	100,0	-	51,5	48,5	100,0	-

*Гросул Я.С., Будак И.Г. *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1861-1905 г.г.)*. Кишинев, 1972, с.54.

Astfel, constatăm că la sfârșitul secolului al XIX-lea administrația țaristă promova aceeași politica de dispersare a nobilimii din Basarabia.

Constatările formulate *supra* reies și din datele despre numărul nobilimii din Basarabia conform Recensământului populației din Basarabia de la 1897, care, deși nu se încadrează în limitele cronologice supuse cercetării noastre, totuși ne permit să urmărim în ansamblu politica promovată de administrația țaristă în Basarabia (Tab.15).

Datele prezentate de Recensământul populației din 1897 denotă că numărul nobililor a crescut considerabil la sfârșitul secolului al XIX-lea. Astfel, dacă în 1861, conform datelor statistice, în Basarabia existau aproximativ 8659 de nobili, atunci în 1897 numărul acestora constituia deja 21863 de persoane (inclusiv: 10462 de sex masculin și 11402 de sex feminin), ceea ce reprezintă 1,1% din numărul total al populației.

Tabelul 15

**Numărul nobililor ereditari și al nobililor personali din gubernia Basarabia,
conform datelor Recensământului populației din 1897***

Categoriile sociale	Numărul total de nobili			Raportul, în %, față de numărul total al populației
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	
Numărul total al populației	991239	944165	1935404	-
Inclusiv: Nobili ereditari	5 589	6 185	11 774	0,6
Nobili personali	4 873	5 217	10 090	0,5
Numărul total de nobili	10462	11402	21864	1,1
Raportul, în %, al nobililor	47,9	52,1	100,0	-

* Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г. Том III. Бессарабская губерния. Издание Центрального статистического комитета Министерства внутренних дел. / Под редакцией Н.А. Тройницкого, с.21.

Conform datelor din Tabelul 15, din numărul total de nobili, nobili ereditari erau 11774 de persoane (53,9%). Număr care, de fapt, a crescut la fel de mult, pentru că în anii '60 ai secolului al XIX-lea numărul nobililor ereditari era de 3805 persoane, ceea ce constituie 44,1% din numărul nobililor înregistrați în regiune. În 1897, numărul nobililor personali, conform datelor prezentate în Tabelul 13, constituia 10090 de persoane (46,1%). Astfel, constatăm o creștere semnificativă și a numărului de nobili personali în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, cu mențiunea că dacă la 1861 raportul dintre nobilii ereditari și nobilii personali era în favoarea ultimilor, atunci în 1897 situația s-a inversat. De asemenea, putem afirma cu certitudine că pe parcursul celor 36 de ani numărul nobililor a crescut nu doar pe cale naturală, acesta fiind suplimentat de titlurile nobiliare acordate alogenilor, fideli politiciii promovate de Imperiul Rus.

Pentru a prezenta și mai clar situația acestei stări sociale din Basarabia la 1897, să analizăm cum erau așezați cu traiul nobilii (în mediul urban și în cel rural) în fiecare județ al Basarabiei (Tab.16).

Analiza datelor prezentate în Tabelul 16 atestă că din cei 21863 de nobili înregistrați în 1897 cei mai mulți aveau domiciliul în județul Chișinău – 8110 persoane (37,1%), după care urmează județul Orhei – cu 2501 nobili (11,4%), județul Hotin – 2335 (10,7%), județul Soroca – 2027 (9,3%), județul Bălți – 1996 (9,1%), județul Bender – 1946 (8,9%), județul Ismail – 1525 (7,0%) etc. Totodată, putem constata că 11766 (53,8%) din numărul total al nobililor din regiune locuiau în mediul urban și 10097 (46,2%) în mediul rural. În centrul gubernial Chișinău locuiau cel mai mulți nobili – 6903 persoane (58,7%), după care urmează orașul Bender cu 1260 de persoane (10,7%). În celelalte orașe ale Basarabiei (Bălți, Bolgrad, Chilia, Cahul, Reni, Orhei, Soroca) locuiau mai puțin de 500 de nobili. Aceasta se explică prin faptul că majoritatea nobililor locuiau în zonele rurale, unde aveau proprietăți funciare și doar o mică parte din ei locuiau în Chișinău.

Tabelul 16

**Numărul nobililor din orașele și județele regiunii Basarabia conform
Recensământului populației din 1897**

Orașele și județele	Numărul nobililor		Inclusiv:			
	În total	Raportul, în %	În mediul urban	Raportul, în %	În mediul rural	Raportul, în %
Chișinău	8110	37,1	6903	58,7	1207	12,0
Orhei	2501	11,4	276	2,3	2225	22,0
Soroca	2027	9,3	469	4,0	1558	15,4
Bălți	1996	9,1	494	4,2	1502	14,9
Hotin	2335	10,7	572	4,9	1763	17,5
Bender	1946	8,9	1260	10,7	686	6,8
Akkerman	1423	6,50	683	5,8	740	7,3
Ismail	1525	7,0	1109**	9,4	416	4,1
Numărul total	21863	100,0	11766	100,0	10097	100,0
Raportul, în %	100,0	-	53,8	-	46,2	-

* Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г. Том III. Бессарабская губерния. Издание Центрального статистического комитета Министерства внутренних дел, под редакцией Н.А. Тройницкого, с.21.

** Numărul de 1109 persoane indicate în sursă pentru orașul Ismail include nobilii din orașele Ismail (559 de nobili), Bolgrad (262 de nobili), Chilia (88 de nobili), Cahul (81 de nobili), Reni (119 nobili).

În mediul rural densitatea nobililor cea mai înaltă era înregistrată în județul Orhei – 2225 de nobili (22,0), urmat de județele: Hotin – 1763 (17,5%), Soroca – 1558 (15,4%), Bălți – 1502 (14,9%), Chișinău – 1207 (12,0%), Akkerman – 740 de nobili (7,3%). Această diferență se explică prin numărul mare de nobili înregistrați în orașul Chișinău, în coraport cu alte orașe din Basarabia. De exemplu, în județele Bălți, Soroca și Hotin numărul nobililor care locuiau în sate era de 4 ori mai mare, în comparație cu numărul nobililor care locuiau în orașe. În județul Orhei acest coraport era și mai mare: 2501 de nobili locuiau în mediul rural și doar 276 de nobili locuiau în mediul urban.

Creșterea numerică a nobilimii Basarabiei s-a soldat și cu schimbarea componenței etnice a acestei categorii sociale, proces care era una dintre prioritățile de bază ale politicii administrației țariste. Trebuie să constatăm, totodată, că și până la anexare categoria socială a boierimii din Moldova nu a fost una închisă. Dimpotrivă, pe parcursul secolelor în rândurile boierimii au fost înscriși „elemente atât românești, din pătura inferioară, cât și elemente străine” [15, p.719].

Astfel, de-a lungul secolelor, boierimea din Țara Românească și din Moldova a primit în rândurile sale mulți străini, mai ales atunci când turcii au distrus ultimele state creștine din Balcani. Unele familii urcă, chiar de la prima generație, până la cele mai înalte dregătorii și se asimilează, neîntârziat, prin căsătoria cu fete de boieri pământeni. Cei mai mulți își păstrează numele grecesc, așa cum au făcut familiile Cantacuzino, Catargi, Paladi, Rosetti, însă, în vremea fanarioților, urmașii lor vor fi totuși considerați pământeni [13, p.130]. Un loc aparte în cadrul investigației trebuie să acordăm grecilor veniți în cursul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea și boieriți, spre a ne da seama de proporția însemnată a acestor elemente. O astfel de origine au familiile Cantacuzino, Caragea, Duca, Fillitti, Ghica, Lambrino, Mavrocordat, Moruzi, Palade, Rosetti etc. [15, p.720].

Ulterior, politica de asimilare și distrugere a nobilimii din spațiul pruto-nistean a fost una dintre prioritățile administrației țariste, fiindcă prin aceasta tindea să creeze un model de „cetățean” al Imperiului Rus, nu însă mai multe etnii. Anume din acest considerent în procesul de studiere a populației oficialitățile țariste atrăgeau mai puțină atenție la etnia locuitorilor.

Astfel, observăm că pe parcursul secolului al XIX-lea numărul de nobili a crescut considerabil, în rândul lor fiind incluși nobili sau chiar simpli funcționari atât de origine rusă, cât și polonezi, evrei, nemți, greci, armeni, bulgari etc. Scopul acestei politici a fost de a crea o bază socială puternică, pentru a avea susținători ai politicii coloniale promovate de administrația țaristă în Basarabia. Iar odată cu încadrarea alogenilor, aceștia au adus cu sine noi modele mondene și cotidiene, ceea ce a favorizat și un șir de schimbări ale mentalității nobilimii din Basarabia.

Un rol aparte în procesul de dispersare a nobilimii din Basarabiei le-a revenit polonezilor, care pe parcursul secolului al XIX-lea au venit în această regiune, unde, de regulă, se bucurau de drepturi și privilegii. Analiza datelor depistate din recensămintele populației ne permite să constatăm că, la început, reprezentanții șleahței poloneze din Basarabia erau într-un număr redus, comparativ cu alte categorii etnice. Astfel, conform datelor din 1828, în Basarabia, din numărul total al populației de 401617 persoane șleahța poloneză constituia doar 118 persoane (0,02%) [1, f.63]. Însă, în urma procesului de colonizare numărul lor a crescut, astfel încât, conform Recensământului din 1897, în Basarabia locuiau deja 11696 de polonezi, dintre care 7432 de sex masculin și 4264 de sex feminin, constituind deja 0,6% din numărul total al populației [27, p.XXI]. Din datele aceluiași recensământ constatăm că în comunitățile alogene din Basarabia polonezii se aflau pe locul doi după nivelul știutorilor de carte, reprezentând 55,6% din numărul total de polonezi înregistrați în această provincie a Imperiului Rus, fiind întrecuți doar de germani – 63,5% [27, p.XX].

Referindu-se la componența nobilimii din Basarabia pe parcursul secolului al XIX-lea, A.Nakko menționează că aici sunt familii vechi boierești grecești și vechi boieri titulari moldoveni, care au primit cetățenie rusă; poți întâlni greci, armeni ori moldoveni veniți în Basarabia în căutarea fericirii, care capătă averi și, folosindu-se de nefuncționalitatea administrației, caută și obțin apartenență nobiliară [24, f. 150].

În rezultatul acestei politici, pe parcursul secolului al XIX-lea în componența etnică a nobilimii se produc schimbări. În primii ani după anexare în sânul nobilimii s-au strecurat mulți nobili de origine rusească, precum și unii veniți din Austria, Polonia etc. sau alogeni care au obținut titlul de nobil îndeplinind funcții de stat în Basarabia, astfel încât nobilimea autohtonă, care la început era majoritară, devine pe parcursul anilor minoritară, dovadă fiind și vechimea actelor prezentate Adunării Deputaților Nobilimii și Departamentului de Heraldică de către reprezentanții nobilimii pentru confirmarea titlului nobiliar (Tab.17).

Tabelul 17

**Date cu privire la vechimea actelor prezentate de solicitanți
pentru confirmarea titlului nobiliar**

Perioada la care se referă actele solicitantului pentru titlul de nobil	Originea nobililor								Numărul total de nobili	
	Din Moldova		Din Basarabia		Din Rusia		Din alte țări			
	1818	1912	1818	1912	1818	1912	1818	1912	1818	1912
Sec. XVI-XVIII	51	73	2	17	-	45	-	3	53	138
Anii 1801-1812	28	39	1	14	-	19	-	-	29	72
Anii 1813-1912	15	25	3	167	-	65	-	1	18	258
Fără indicație	45	-	-	-	-	-	-	-	45	-
Numărul total	139	137	6	198	-	129	-	4	145	468
Raportul, în %	95,9	29,3	4,1	42,3	-	27,6	-	0,8	0,0	100,0

* Boldur Al. *Basarabia românească*. București, 1943, p.69.

Datele sistematizate în Tabelul 17 atestă că în 1818 aproape întreaga nobilime, cel puțin 139 de nobili (ceea ce constituie 95,9% din numărul de nobili înregistrați în regiune la acel moment) prezentau acte de confirmare a nobleței din Moldova, număr care, în pofida dinamicii înregistrate pe parcursul secolului al XIX-lea, rămâne neschimbat în 1912. Adică, nobilii care au prezentat în 1912 ca dovadă a nobleței lor acte confirmatoare din Moldova erau în număr de 137 (29,3%) de persoane.

Totodată, în 1912 cel mai mare număr de nobili (198) îl formau cei care au obținut titlul de nobil pentru faptul că au exercitat cu cinste diferite funcții în instituțiile administrative ale Basarabiei și 129 (27,6%) erau persoane venite din Rusia [13, p.109-110; 12, p.69]. Or, acești 327 de nobili au prezentat ca dovadă a nobleței lor actele conform art.92 din Hrisovul Ecaterinei a II-a, adică acte de serviciu, credință și devotament față de Maiestatea Sa Împăratul și administrația țaristă. Ca urmare, la un centenar de la anexarea Basarabiei la Imperiul Rus nobilimea putea fi divizată, convențional, în trei mari categorii: crescută și devenită nobiliară prin serviciul în instituțiile administrative ale Basarabiei – 42,3%; provenită din Moldova – 29,3% și provenită din Rusia – 27,6% [12, p.70].

Dispersarea etnică a nobilimii este identificată și în baza Recensământului populației din 1897, unde sunt prezentate date despre limba vorbită de nobilimea din Basarabia. Datele privind nobilimea ereditară sunt prezentate în Tabelul 18.

Conform datelor sistematizate în Tabelul 18, din cei 11774 de nobili ereditari înregistrați în 1897 în gubernia Basarabia, 7374 (62,6%) au declarat că limba lor maternă este limba rusă, iar 2602 (22,1%) – limbile ce aparțin familiei de limbi romanice, în special limba română. Un număr mare, în raport cu vorbitorii de alte limbi, identificăm pentru nobilii care au indicat ca limbă maternă limba poloneză – 1521 de persoane (12,9%).

Tabelul 18

Repartizarea nobililor ereditari în mediul urban și în cel rural după limba vorbită*

Limba/ Familia de limbi	Nobili ereditari				Inclusiv, nobili ereditari							
					În mediul urban				În mediul rural			
	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	Raportul, în %	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	Raportul, în %	Sex masculin	Sex feminin	Numărul total	Raportul, în %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Rusă	3470	3904	7374	62,6	1962	2343	4305	77,0	1508	1561	3069	49,6
Poloneză	740	781	1521	12,9	414	449	863	15,5	326	332	658	10,6
Alte limbi slave	12	24	36	0,3	9	16	25	0,4	3	8	11	0,2
Baltice	4	2	6	0,05	1	-	1	0,02	3	2	5	0,8
Romanice	1261	1341	2602	22,1	112	141	253	4,5	1149	1200	2349	38,0
Germană	48	69	117	1,0	34	39	73	1,3	14	30	44	0,7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Alte limbi germanice	-	1	1		-	1	1	0,02	-	-	-	-
Indo-europene	45	57	102	0,9	31	32	63	1,1	14	25	39	0,6
Ebraică	-	1	1		-	-	-	-	-	1	1	0,02
---	4	1	5	0,04	4	1	5	0,08	-	-	-	-
Caucaziene	1	-	1		1	-	1	0,02	-		-	-
Fino-ugrice	1	2	3	0,03	1	1	2	0,04	-	1	1	0,02
Turcice și tătare	3	2	5	0,04	1	-	1	0,02	2	2	4	0,1
Numărul total	5589	6185	11774	100,0	2570	3023	5593	100,0	3019	3162	6181	100,0

* *Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г.* Том III. *Бессарабская губерния*. Издание Центрального статистического комитета Министерства внутренних дел, под редакцией Н.А. Тройницкого, с.226-242.

Astfel, constatăm că, din cei 11774 de nobili ereditari, 9172 (77,9%) au declarat că vorbesc altă limbă decât cea română (moldovenească), ceea ce denotă schimbarea structurii etnice a nobilimii ereditare. În ce privește mediul urban și cel rural, aici la fel prevalează numărul nobililor ereditari care s-au identificat ca vorbitori de limba rusă, înregistrându-se 3069 în mediul rural și 4305 în mediul urban.

Totodată, trebuie să menționăm că în mediul rural au fost înregistrați mai mulți vorbitori de limbi române – 2349 de nobili ereditari (38,0%), în raport cu numărul lor în mediul urban – 253 (4,5%). Acest coraport atestă că nobilii ereditari din orașe, de fapt, și-au confirmat noblețea în baza serviciului față de administrația țaristă, fiind foști funcționari civili sau militari [27, p.226-232]. Datele acestui recensământ demonstrează cât se poate de elocvent că nobilimea basarabeană, română cu desăvârșire în 1821, la sfârșitul secolului al XIX-lea devine aproape complet rusificată, mai cu seamă cea din orașele provinciei.

În concluzie putem constata că pe parcursul secolului al XIX-lea s-a înregistrat o creștere numerică considerabilă a nobilimii în Basarabia. Astfel, de la 836 de nobili existenți în 1817 numărul acestora s-a ridicat la 21864 de nobili înregistrați în cadrul Recensământului populației din 1897. Analiza datelor statistice cu referire la dinamica numerică a nobilimii basarabene pe parcursul secolului al XIX-lea denotă că raportul dintre nobilii ereditari și nobilii personali a înregistrat o evoluție în favoarea primei categorii. Astfel, dacă la început aproximativ 25% din nobilime erau alcătuite din nobili ereditari și 75% din nobili personali, ulterior, potrivit datelor Recensământului din 1897, 53,9% alcătuiau nobilii ereditari și 46,1% nobilii personali.

Totodată, pe parcursul secolului al XIX-lea s-a schimbat structura etnică a nobilimii. În rezultatul politicii promovate în regiune, structura etnică a devenit mozaică. Dacă la începutul dominației țariste nobilimea era în majoritate autohtonă, provenea din Moldova, ulterior, prin noua politică de acordare și confirmare a titlurilor nobiliare, aceasta devine minoritară, în rândul nobilimii basarabene fiind identificați ruși, polonezi, ucraineni etc.

Astfel, creșterea numerică a nobilimii din Basarabia, precum și schimbările care s-au produs pe parcursul secolului al XIX-lea la nivelul structurii ei etnice au favorizat metamorfoza mentalității acestei categorii sociale. Acest fapt s-a manifestat prin schimbări produse la nivelul imaginarului privind identitatea și alteritatea, prin schimbarea reprezentărilor despre lume, prin atitudini, sensibilități, modele mondene și cotidiene.

Referințe:

1. Arhiva Națională din Republica Moldova (ANRM), F. 2, inv. 1199.
2. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 354.
3. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 668.
4. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 997, partea I și a II-a.
5. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 998, partea I și a II-a.
6. Arhiva Istorică de Stat din Rusia (AISR), F. 1263, inv.1 d. 1708; d. 1858; d. 2017; d. 2185;
7. AISR, F. 1281, inv. 5, d. 71; d. 86.
8. AISR, F. 1281, inv. 6, d. 76; d. 107.
9. Arhiva de Stat Regională din Odesa, F.3, inv. 1, d.50.
10. BEZVICONI, Gh. *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru (Actele Comisiei pentru cercetarea documentelor nobilimii din Basarabia la 1821, publicate de Gh. Bezviconi)*. Vol. I. București, 1940.
11. BOGA L.T. *Populația (etnografie și statistică)*. Chișinău: s.n., 1922. 26 p.
12. BOLDUR, Al. *Basarabia Românească*. București: „Carpați”, 1943. 188 p.

13. CAZACU, P. *Moldova dintre Prut și Nistru*. Iași: Viața Românească. 352 p.
14. DJUVARA, N. *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne*. București: Humanitas, 1995. 400 p. ISBN 973-28-0523-4
15. GHERASIM, C. Politică administrației imperiale ruse privind acordarea titlurilor nobiliare în Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În: *Analele Universității „Dunărea de Jos”*. Seria 19, Istorie. Galați, 2017, Tom XVI, p.5-34. ISSN 1583-7181
16. GIURESCU, C.C. *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821)*. Vol.III. Partea II. București: Fundația pentru literatură și artă. 1154 p.
17. TOMULEȚ, V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918), (Instituții, regulamente, termeni)*. Chișinău: Lexon-Prim, 2014. 672 p. ISBN 978-9975-4055-5-3
18. ГРОСУЛ, Я.С., БУДАК, И.Г. *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1861-1905 г.г.)*. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1972. 603 с.
19. Договора России с Востоком, политические и торговые. Собрал и издал Т. Юзефович. Санкт-Петербург: Типография О.И. Баста, Невский 71, 1869. 328 с.
20. ЗАЩУК, А. *Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Бессарабская Область*. Санкт-Петербург: с.п., 1862, с.573\261.
21. ЗЕЛЕНЧУК, В.С. *Население Бессарабии и Поднепровья в XIX веке (Этнические и социально-демографические процессы)*. Кишинев: Штиинца, 1979. 287 с.
22. КРУПЕНСКИЙ, А. *Краткий очерк Бессарабского Дворянского Собрания*. Санкт-Петербург: с.п., 1912. 174 с.
23. МОРОЗАН, В. Комиссия по ревизию действий Бессарабского Дворянского Депутатского Собрания. В: *Tyragetia, Istorie, Muzeologie*. Serie Nouă, vol. VIII (XXIII). Chișinău, 2012, nr.2, p.161-168. ISSN 1857-0240
24. НАККО, А. *Бессарабская область в историческом, экономическом и статистическом отношении (рукопись)*. Кишинев, 1879. (Manuscrisul se păstrează în fondul de manuscrise al bibliotecii Universității de Stat din Odesa).
25. *Памятная Книжка Бессарабской области на 1862 год*, изданная по распоряжению Г.Начальника области и Редакции Бессарабских Ведомостей. Кишинев, 1862. 415 с.
26. *Записки Бессарабского областного Статистического Комитета*. Том первый. Изданный под редакцией Д.Члена Комитета А.И. Егунова. Кишинев: Печат. в Тип. Областного Правления, 1864. 619 с.
27. *Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г.* Том III. *Бессарабская губерния*. Издание Центрального статистического комитета Министерства внутренних дел (под редакцией Н.А. Тройницкаго). СПб: издание Центрального статистического комитета Министерства внутренних дел, 1905. 254 с.
28. *Полное Собрание Законов Российской Империи (ПСЗРИ)*, собр. II, т. XII, 1837, № 9912. Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества канцелярии.
29. ПСЗРИ, собр. I, т. XXXV, 1818, № 27357, Санкт-Петербург, 1825.
30. ПСЗРИ, собр. II, т. XIV, 1839, № 11940. Санкт-Петербург, 1840.
31. ПСЗРИ, собр. II, т. XX, 1845, № 18676. Санкт-Петербург, 1846.

Prezentat la 12.12.2017